

Toolbox financiële educatie voor het basisonderwijs

Versie 2017

BudgetInZicht Noord-West-Vlaanderen

Ruddershove 8

8000 Brugge

Deze Toolbox

Er bestaat geen twijfel dat de ouders een sleutelrol vervullen wanneer het aankomt op financiële opvoeding en educatie. Daarnaast wordt – zoals dit met zeer veel zaken het geval is – ook een belangrijke rol toebedeeld aan het onderwijs.

Het grote voordeel van financiële educatie via het basisonderwijs, is het feit dat praktisch alle kinderen hiermee worden bereikt. Het is voor de leerkracht echter vaak niet evident om tussen alle taken en lessen door, tijd en ruimte vrij te maken voor een thema als financiële educatie. Bovendien vergen de voorbereidingen om de lessen interactief en op maat van de leerlingen te maken zeer veel tijd.

Aangezien deze tijd niet steeds beschikbaar is, stelde BudgetInZicht Noord-West-Vlaanderen (BIZ) deze Toolbox samen. In deze box werden een aantal kwalitatieve materialen verzameld waarmee leerkrachten op relatief korte termijn aan de slag kunnen. Er is zowel aandacht voor materialen en werkvormen voor kinderen van de eerste graad, tweede graad als derde graad basisonderwijs.

Om het gebruik van deze Toolbox zo laagdrempelig als mogelijk te houden wordt deze gratis beschikbaar gesteld voor scholen binnen de regio Noord-West-Vlaanderen.

De box wordt ontleend voor een periode van drie weken en er wordt een waarborg van 100 euro gevraagd. Deze waarborg wordt na het - volledig en onbeschadigd - terugbrengen van het materiaal integraal terug bezorgd aan de ontlener.

Indien de leerkracht dit wenst, dan kan er bij de ontlending een korte toelichting gegeven worden bij het materiaal. Als dit gewenst is, is het aangewezen om dit bij de reservering door te geven zodat hier de nodige tijd voor kan worden vrijgemaakt.

Reserveren is noodzakelijk en kan via info@budgetinzicht-noordwestvlaanderen.be. Om het materiaal af te halen zijn twee onthaalpunten voorzien:

- CAW Noord-West-Vlaanderen, Ruddershove 8, 8000 Brugge;
- CAW Noord-West-Vlaanderen, Dekenijstraat 8, 8400 Oostende

In deze bundel vindt u wat meer informatie omtrent de werking van BIZ Noord-West-Vlaanderen. Daarnaast wordt beknopt ingegaan op de meerwaarde van financiële educatie voor kinderen en de doelen die hieraan gekoppeld kunnen worden. In de box vind je ook een 'inspiratiegids financiële opvoeding voor professionals' met meer achtergrondinformatie. Tot slot wordt een overzicht gegeven van alle materialen die deel uitmaken van deze Toolbox met verwijzing naar de doelgroep en een beknopte omschrijving.

Aarzel zeker niet om bij verdere vragen contact op te nemen. We bekijken graag samen hoe we je eventueel verder kunnen helpen. Je kan ons bereiken via onderstaande gegevens:

- info@budgetinzicht-noordwestvlaanderen.be
- www.budgetinzicht-noordwestvlaanderen.be
- 0471/41.40.51 (Jens Jaecques, coördinator)

Met vriendelijke groet,
Het BIZ team

BudgetInZicht Noord-West-Vlaanderen

Situering

Vandaag de dag krijgen steeds meer individuen en gezinnen te maken met overmatige schulden. Niet enkel het aantal dossiers, maar ook de complexiteit ervan is fors gestegen. Dit is duidelijk voelbaar bij de OCMW's en CAW's en ook bij andere organisaties die werken met financieel kwetsbare groepen.

Om deze tendens een halt toe te roepen, subsidieert de Vlaamse Overheid (kabinet Welzijn) 11 regionale samenwerkingsverbanden 'BudgetInZicht', of kortweg 'BIZ' in Vlaanderen en Brussel.

BIZ maakt werk van een kwalitatieve en toegankelijke budget- & schuldhulpverlening en preventie van schuldoverlast.

BudgetInZicht West-Vlaanderen

In West-Vlaanderen zijn er 3 BIZ-samenwerkingsverbanden actief:

- ✓ BudgetInZicht Noord-West-Vlaanderen
→ zorgregio's Oostende, Blankenberge, Knokke-Heist, Brugge & Torhout
- ✓ BudgetInZicht Centraal-West-Vlaanderen
→ zorgregio's Veurne, Diksmuide, Ieper, Poperinge, Roeselare, Izegem & Tielt
- ✓ BudgetInZicht Zuid-West-Vlaanderen
→ zorgregio's Kortrijk, Menen, Waregem

De 64 OCMW's, 3 CAW's en alle erkende verenigingen waar armen het woord nemen uit de provincie maken deel uit van BIZ.

Samen ontwikkelen we een beleidsplan en zetten in op concrete acties per regio. In de verschillende initiatieven en acties van BIZ ontstaat samenwerking met heel wat actoren zoals scholen, thuiszorgdiensten, organisaties bijzondere jeugdzorg, advocaat-schuldbemiddelaars, ...

Waar streven we naar ?

BudgetInZicht streeft naar de realisatie van de volgende doelstellingen :

- ✓ Minder mensen komen terecht in financiële moeilijkheden.
- ✓ Wie problemen heeft of kwetsbaar is, vindt vroeg genoeg de weg naar de gepaste budget- & schuldhulpverlening;
- ✓ De budget- en schuldhulp is toegankelijk, cliëntgericht en kwalitatief
- ✓ Wie reeds in begeleiding is, maken we vaardiger en sterker om (op termijn) terug zelfstandig zijn/haar financieel huishouden in handen te nemen.

Een greep uit onze acties

- ✓ Participatie aan De Week van het Geld, een nationale campagneweek om het thema geldzaken breed bespreekbaar te maken
- ✓ Financiële educatie van kinderen, jongeren & kwetsbare jongvolwassenen via oa. organiseren van budgetbeurzen, aanbieden van educatieve pakketten voor het onderwijs, organiseren van focusgroepen met jongerenwelzijn
- ✓ Methodieken uitzetten om financieel kwetsbare groepen te versterken via oa groepswork, werking vrijwilligers als budgetcoaches
- ✓ Vormingspakketten voor thuiszorgmedewerkers ontwikkelen om het vroegtijdig signaleren van financiële kwetsbaarheid mogelijk te maken
- ✓ Budget- & schuldhulpverlening sterker maken : via oa. intervisies, organiseren vormingen, opzetten van leernetwerken.

Meer informatie over onze werking en ons aanbod vind je op www.budgetinzicht-noordwestvlaanderen.be

Waarom financiële educatie?

Kinderen zijn niet langer enkel de consumenten van de toekomst. Van smartphones, het online aankopen van games en apps tot de nieuwste brooddoos van K3... kinderen nemen op jonge leeftijd in steeds grotere mate actief deel aan de consumptiemaatschappij.

Aandacht voor kennis, inzichten en vaardigheden is van essentieel belang, willen we kinderen – zowel nu als later – stimuleren tot het stellen van ‘financieel gezond’ gedrag. Dit betekent dat er doorheen het proces van opgroeien voldoende wordt ingezet op het bijbrengen van de nodige kennis, het aanleren en trainen van de noodzakelijke vaardigheden en het komen tot financiële inzichten.

Hoe ouder kinderen worden, hoe groter de zelfstandigheid zal worden bij de financiële beslissingen die ze zullen nemen. Het uiteindelijke doel van financiële opvoeding bestaat erin om kinderen voor te bereiden om als volwassene zelfstandige en verantwoorde beslissingen te nemen op financieel vlak.

Het Nibud (Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting uit Nederland) omschrijft financiële educatie aan de hand van 5 leerdoelen (Bron: www.nibud.nl) :

- Financiën in kaart brengen:
 - Overzicht houden over inkomsten en uitgaven;
 - Weten dat mensen werken om geld te verdienen;
 - Geld kunnen tellen en bewerkingen uitvoeren met geld;
 - Belangrijke papieren kunnen herkennen en deze op een gepaste manier kunnen bewaren;
 - ...
- Verantwoord besteden:
 - Keuzes maken, begrijpen dat geld maar een keer kan worden uitgegeven (bv. zakgeld uitgeven);
 - Keuzes kunnen maken in functie van het beschikbare budget;
 - Om kunnen gaan met verleidingen (bv. reclame);
 - Weten dat reclame zaken soms mooier voorstelt dan ze zijn en weten wat het uiteindelijke doel van reclame is;
 - Prijzen leren vergelijken en de waarde van verschillende producten kunnen afwegen tegenover elkaar;
 - ...
- Vooruit kunnen kijken:
 - Weten wat sparen is en de voordelen hiervan kunnen aangeven;
 - Gedurende en korte periode/langere periode sparen voor een concreet doel;
 - Kunnen uitrekenen hoe lang ze voor iets moeten sparen;

- Weten wat lenen is/wat lenen bij een bank is;
 - Weten dat risico's bestaan (spullen die kapot kunnen gaan, diefstal, ...);
 - ...
- Omgaan met financiële risico's:
- Kunnen inschatten van financiële gevolgen en risico's (bv. begrijpen waarom geld goed en veilig dient opgeborgen te worden);
 - Weten dat "gratis" producten soms toch financiële competenties kunnen hebben;
 - ...
- Over voldoende financiële kennis beschikken:
- De waarde van geld kennen (vb. verschillende munten kennen en herkennen, weten wat functie van geld is en waarvoor geld is bedoeld, ...)
 - Biljetten en munten op volgorde kunnen leggen, een totaalbedrag op verschillende manieren kunnen samenstellen;
 - De waarde van producten leren inschatten;
 - ...

Deze 5 leerdoelen worden naargelang de leeftijd van het kind verder uitgediept. Het volledige document is in bijlage te vinden en kan worden gedownload via <https://www.nibud.nl/wp-content/uploads/Nibud-leerdoelen-en-competenties-jongeren-2013.pdf>.

Daarnaast vind je nog twee publicaties met meer achtergrondinformatie in de box. Dit is enerzijds de 'inspiratiegids financiële opvoeding voor professionals', anderzijds de publicatie 'budget in handen van je kind' gericht naar ouders.

Spelmaterialen en pakketten in de Toolbox

Geldweg spel

Doelgroep:

- Eerste graad;
- Tweede graad;
- Derde graad.

Omschrijving

Geldweg is een educatief bordspel waarbij leerlingen stap voor stap worden meegenomen in een financieel avontuur.

Leerlingen uit de eerste graad leren hoe je geld kan uitgeven zodat er naast voeding en kledij toch nog centen over zijn om iets leuk te doen.

Leerlingen uit de tweede en derde graad maken kennis met de kosten van het echte leven: verborgen verleiders, onvoorziene omstandigheden, leningen en kredieten. Tijdens het bordspel is het behouden van een financieel overzicht en een grondige budgetplanning de uitdaging.

Het spel bevat volgende doelstellingen:

- Leerlingen op hun niveau inzicht laten krijgen in inkomsten- en uitgavenpatronen;
- Leerlingen inzicht laten krijgen in een gezinsbudget;
- Leerlingen laten uitgroeien tot kritische consumenten door hen de juiste keuzes te leren maken en bewust te anticiperen op onvoorziene kosten en omstandigheden;
- Het onderwijs ondersteunen bij het integreren van het thema financiële geletterdheid.

Het bordspel werd ontwikkeld door het OCMW van Zottegem in samenwerking met de Zottegemse basisscholen en de provincie Oost-Vlaanderen.

Zie ook: http://www.oost-vlaanderen.be/public/onderwijs_vorming/educatief/geldweg/

Geld is kinderspel

Doelgroep:

- Derde graad.

Omschrijving

Met Geld is Kinderspel komen kinderen in de leeftijd van 10 tot en met 12 jaar op een actieve en leuke manier meer te weten over hoe zij, hun klasgenoten en andere kinderen van hun leeftijd met geld omgaan.

Hoe komen ze aan geld en hoe geven ze geld uit? Hoe belangrijk is geld voor hen? Wat weten ze eigenlijk over geld? Op welke manier beïnvloedt het wel of niet hebben van geld bepaalde keuzes?

Dit is slechts een greep uit de vragen die in het spel aan bod komen, dat in Nederland uitvoerig werd uitgetest in basisscholen en de buitenschoolse kinderopvang. Geld is kinderspel biedt tal van mogelijkheden om de inhoud in verschillende lesmomenten in te passen (bv. wiskunde, geschiedenis, aardrijkskunde).

Budg€tpret

Doelgroep:

- Tweede graad;
- Derde graad.

Omschrijving

Budg€tPRET is een leuk spel rond financiële vorming voor kinderen van het vierde tot zesde leerjaar van het basisonderwijs. Met het spel leren leerlingen spelenderwijs een budget beheren. Het concept is ontwikkeld door Wikifin in het kader van De Week van het Geld 2016, maar kan op ieder moment worden gespeeld.

Dit leren de leerlingen spelenderwijs met budg€tPRET:

- Prijzen vergelijken;
- Rekenen met geld;
- Beheren van een opgegeven budget;
- Keuzes maken bij consumptie;
- In groep beslissingen nemen.

Het spel kan perfect in klasverband worden gespeeld met een groep van maximum dertig spelers, waarbij de leerlingen in sub-groepjes van vier tot vijf leerlingen kunnen worden verdeeld. Begeleiding van de leerkracht is gewenst, de duidelijke infobrochure biedt hiervoor de perfecte leidraad.

Via <http://www.wikifin.be/nl/budgetpret> wordt het spelverloop aan de hand van een duidelijk filmpje uitgelegd. Het spelmateriaal kan via dezelfde link ook gratis worden gedownload.

Miniland Activity Euro

Doelgroep:

- Eerste graad;

Omschrijving

Dit eenvoudige spel helpt kinderen bij het aanleren van volgende vaardigheden:

- De euromunten visueel te onderscheiden van elkaar en ze op verschillende manieren te onderscheiden van elkaar;
- De link te leggen tussen de munten en de geschreven cijfers die daarmee overeen komen;
- Hoeveelheden vergelijken door numerieke methodes te gebruiken.

Miniland bevat een drietal spelvarianten. Bij elk van deze varianten is er een versie uitgewerkt die door de leerkracht kan begeleid worden en bestaat er een concept die door de leerlingen zelfstandig kan gespeeld worden.

Het oorspronkelijke spel en bijhorende materiaal is voorzien voor groepjes tot zes kinderen. BIZ verdubbelde het spelmateriaal zodat dit ook in grotere groepen gespeeld kan worden.

Een klare kijk op geld

Doelgroep:

- Derde graad;

Omschrijving:

In dit pakket maken leerlingen kennis met algemene financiële begrippen. Dit gaat van de geschiedenis van het geld en een overzicht van de verschillende betaalmiddelen tot zinvol omspringen met zakgeld. Het pakket bevat een werkbundel die bestaat uit verschillende werkvormen. Daarbij zijn 3 educatieve filmpjes voorzien waarin twee personages, Koen en Marieke, de rode draad vormen.

Op de bijhorende CD-rom wordt de link gemaakt naar het interactieve werkbord dat in de klas kan worden geprojecteerd. Je vindt er tevens alle werkmaterialen zodat je deze op het gewenste aantal kan afprinten. Voor een vlotte manier van werken voorzagt BIZ van alle werkbladen en werkmaterialen een afgeprinte versie, zodat deze makkelijk door de leerkracht eenvoudig kunnen worden verwerkt

Daarnaast is in dit pakket een bordspel voorzien dat in groepjes van vier leerlingen kan worden gespeeld.

Wijzer in Geldzaken (Week van het Geld 2016, Nederland)

Doelgroep:

- Eerste graad;
- Tweede graad;
- Derde graad.

Omschrijving:

In Nederland heeft de organisatie “Wijzer in geldzaken” een gratis lespakketten ontwikkeld voor kinderen van de basisschool. Het pakket biedt leerkrachten handvaten om met kinderen aan de slag te gaan rond het thema geld.

Het pakket bestaat uit materiaal voor kinderen van de 1ste tot en met de 2de graad van het basisonderwijs. Per graad zijn telkens werkbladen voor de kinderen voorzien, alsook een beknopte handleiding voor de leerkracht.

Alle materiaal kan gedownload worden via <http://www.weekvanhetgeld.nl> , maar in de Toolbox is alle materiaal reeds te vinden zodat u als leerkracht op een vlotte en snelle manier aan de slag kan gaan.

Boeken en strips in de Toolbox

Meneer Beer is maar een eenvoudige beer

Doelgroep:

- Eerste graad (vnl. eerste leerjaar);

Omschrijving:

Meneer Beer is een voorleesboek met een leuk en spannend verhaal, waarin het thema 'omgaan met geld' op een speelse manier wordt geïntroduceerd. Het verhaal gaat over Meneer Beer. Hij is verliefd op een prachtig berinnetje, maar hij durft het haar niet te vertellen. Hij vindt zichzelf maar een eenvoudige beer. Om indruk te maken, trakteert hij haar op allemaal dingen die veel geld kosten. Hij koopt bijvoorbeeld een ring en een dure auto, en neemt zijn vriendinnetje mee naar dure restaurants. Al deze luxe moet natuurlijk betaald worden. Meneer Mens leent hem het geld, maar verwacht daar natuurlijk wel een tegenprestatie voor. Als dat Meneer Beer niet lukt, laat Meneer Mens zijn ware gezicht zien... Gelukkig is Meneer Beer erg slim en bedenkt hij allerlei oplossingen. Eén ding weet hij na afloop heel zeker: voor niets gaat de zon op.

Het voorleesboek kan als onderdeel van financiële educatie worden ingezet. Hiermee zijn jonge kinderen op een verantwoorde en speelse manier bezig met het thema 'omgaan met geld', zonder dat het onderwerp te zwaar wordt gemaakt.

Met het materiaal van Meneer Beer leren kinderen:

- Dat lenen gevolgen heeft (dat je moet terugbetalen als je geld leent);
- Dat er allerlei verleidingen zijn;
- Dat je niet alles kunt kopen: je moet keuzes maken. Je kunt alleen het geld uitgeven dat je zelf hebt;
- Dat het leven niet gratis is. Je moet geld verdienen om meer geld te kunnen uitgeven.

Via de site van de Week van het geld kun je het voorleesverhaal Meneer Beer bekijken. De website vind je via volgende link:

<http://www.weekvanhetgeld.nl/activiteiten/voorleesverhaal-meneer-beer> .

Tel je geld, het zakgeldboek voor kinderen

Doelgroep:

- Eerste graad;
- Tweede graad;
- Derde graad;

Omschrijving:

Tel je geld is een zakgeldboek waarin kinderen iets leren over de waarde van geld en het bijhouden van een eigen geldadministratie. Ze leren dat je leuke dingen kunt doen met geld, maar dat je dan wel je geld moet tellen en er goed voor moet zorgen.

Tel je geld bevat onder meer een zakgeldcontract. Er zijn informatieve pagina's over muntgeld, bankbiljetten en een uitleg over hoe je echt en vals geld kunt herkennen. Er zijn pagina's om de eigen geldadministratie bij te houden, pagina's met spaarlijstjes en pagina's om verlanglijstjes te maken. Kortom een echt doe-boek waar kinderen iets kunnen uit leren.

Het boek is de ideale inspiratiebron voor leerkrachten die rond dit thema in de klas aan de slag willen gaan.

Om de werkbaarheid in klasverband te verhogen voegde BIZ 2 exemplaren van dit boek toe aan de Toolbox.

Geld! Alles wat je wilt weten

Doelgroep:

- Tweede graad;
- Derde graad;

Omschrijving:

Dit kleurrijke boek bestaat uit vier delen:

- 'Toen' over de geschiedenis van geld;
- 'Euro' over de Europese Unie en de euro;
- 'Weet' over banken, pinnen en mobiel betalen;
- 'Slim' over zaken als verdienen, uitgeven, sparen, belastingen en verzekeringen.

Elk deel bevat drie tot zeven hoofdstukken. De auteur kiest voor een brede insteek: onderwerpen als reclame, de streepjescode, boodschappen doen, het loonstrookje en bruto/netto komen aan bod.

Wil je met kinderen op een brede manier rond het thema geld aan de slag? Dan is dit het boek wat je moet hebben! Alles wat maar met geld te maken heeft komt aan bod. Van de geschiedenis van geld, vervalsen, tot de toekomst van geld. Geld is meer dan een muntje en een bankbiljet. Sla samen met de leerlingen dit boek open en stap in de wereld van geld!

Om de werkbaarheid in klasverband te verhogen voegde BIZ 2 exemplaren van dit boek toe aan de Toolbox.

Dikke Bult! (stripverhaal)

Doelgroep:

- Derde graad;

Omschrijving:

Deze strip is geschikt voor tieners (van 11 tot 14 jaar). Volgende thema's komen onder andere doorheen de strip aan bod, die nadien in groep verder besproken kunnen worden:

- Leningen: bij de bank en onder vrienden;
- Het begrip "rente";
- Hoe goede keuzes maken bij een (grotere) aankoop;
- Het gebruik van een zichtrekening door kinderen;
- Zakgeld.

Via de link <http://www.in-ba-lans.be/wp-content/uploads/2014/05/Oefening-Dikke-Bult-leerlingen.pdf> kan een vragenlijst voor leerlingen worden gedownload.

Om de werkbaarheid in klasverband te verhogen voegde BIZ 8 exemplaren van dit stripverhaal toe aan de Toolbox.

Niels en het geldmysterie

Doelgroep:

- Tweede graad;
- Derde graad.

Omschrijving:

Niels valt van de ene in de andere verbazing: hij moet bijna vijfduizend jaar sparen om een huis te kopen, als hij de bank geld geeft krijgt hij extra geld terug en mensen die met pensioen zijn hebben altijd vakantie. Niels wil alles weten en gaat in het boek op onderzoek uit.

Niels & het geldmysterie is een speels en educatief kinderboek voor kinderen vanaf 9 jaar en heeft als doel om kinderen al op jonge leeftijd de taal van geld bij te brengen, zodat zij als volwassenen weerbaar zijn op dit vlak.

Dit boek werd uitgegeven in het kader van de week van het geld 2016 in Nederland. De pdf-versie kan eveneens gedownload worden via www.weekvanhetgeld.nl.